

կարեւոր ընել այդ բանը: Այն որ օրինակ է: չատ հեռու է իւր օրինակածէն, անոր անուանէն է ու զուրկ անոր կարողութենէն: Սակայն Գրիգորի տուած հասցը կը կենդանացնէ և դիմելը կը քաշէ. ապա ուրեմն աստուծոյ Յիսուսի իսկական մարմինն և արեւն են. «այս է մարմին իմ. այս է աստուծոյ իմ»:

Փրկչին խօսքերը թէ և շինքեան պայծառ բացայայտ և օտարաց մեկնութեան անկարող, ասկայն երբ կը փորձուինք հարցնել թէ իւր աշակերտք արդեօք ինչպէս կ'իմանային զանոնք, կը տեսնենք որ չորս աւետարանիք ալ նոյնութեամբ կը կրկնեն Յիսուսի բացատրութիւնը: Ապա կը հանդիպինք Պողոսի որ զանոնք ճիշդ այնպէս կը մեկնէ ինչպէս մենք: Միանգամայն մեծ պատրաստութիւն մը պահանջելով մերձենալու տիրուական սեղանոյն, և սարսափեցնելով անզգայները. «Այլ որ ուսէ այս հասց կամ Տիրոջ բաժակս ըմպէ անարժանութեամբ, Տիրոջ մարմնոյն և արեան պարսպական պիտի ըլլայ: Սարք թող նախ ընեն իւր անձը և ապա ուսէ այս հասցն ու ըմպէ բաժակէն»: Գր. Բ. որ անարժանաբար ուսէ և ըմպէ, իւր անձին դատաւանդ կ'ընէ և կ'ըմպէ, որովհետեւ Տիրոջ մարմինը չի խորհրդ» (Ա. Կոր. ԺԱ, 27-28): Աւեր հոս օրինակ, և որ օրինակ կը պատշաճին այսքան սպառնալիք: Անարժանութեամբ հաղորդուողը դատաւանդ կ'ընելուին «Տիրոջ մարմնի» (ոչ թէ մարմնոյն օրինակը) շարժելուն համար:

Վերջապէս խեղճութիւնը և ցնորք են ինչ որ մտածելին այս մեծ խորհրդոյ մասին՝ հակառակ Ս. Գրոց ակն յայտնի Վարդապետութեան, որ հասցն ու գիտելն մէջ ուրիշ բան չի տեսնէր: Եւ ինչ որ մարմինն ու արեւն Գրիգորի տեսման իրաւունքով իրաւունքով հասցն հարցն և պիտի ընենք զորոյցափութեամբ իրաւունքով: Եւ ինչ որ մարմինն և արեւն Գրիգորի տեսման իրաւունքով իրաւունքով հասցն հարցն և պիտի ընենք զորոյցափութեամբ իրաւունքով:

Ձ. Ըստ Տէր Սահակի՝ «Հայոց եկեղեցին իրաւունքով զոյացալով իրաւունքին»։ Ասոր որ և է փաստ չունի նա. ասաց եւ ինչ որ իրաւունքն է։ Իսկ մենք ընդ հակառակն կը տեսնենք որ հաւատարմութիւն և կեցեցեաց և թերեւս անկի ուժգին չեղանակ է այդ վարդապետութիւնը հին Հայ եկեղեցւոյ մէջ, հետեւաբար և նորին մէջ, եթէ սա հետեւող է հոյն։ Տեսնենք մեր Հայոց վկայութիւնը։

Ազգայնագիտական այսպէս խօսել կուտայ Լուսաւորիյն, Հայ եկեղեցւոյ հիմնադրին. Յիսուս «այսպէս զանազան զարգացելով պարզեւեցեց զկենդանաբար մարմինն իւր և զարիւնն աշակերտացն, առ ի յայտ առնելոյ թէ իսկական չարարի» (ԾԷ)։ Մարմինն ու յետոյ արեւնը տալը չարարանքը կը նշանակէր Ուրեմն իւր չարարեալ մարմինն իսկ էր առաջը։ Եւ յետ միտաւորեան Հայոց նոյն Լուսաւորիյն պատարագելով, «զաշխիւր ամենեցուն զսուրբ մարմնն և զպատուական արիւնն Ամենափրկչին Քրիստոսի, զկենդանաբարն ու զկեցեցեցի ամենայն մարդկան, և զարարիչն ու զԱշխարհաբարն ամենայն աշխարհի» (նոյն ԾԷ)։ Ո՞րքան վսեմ խօսք՝ Հաղորդութիւնն աշխարհի Արարչին ու մարդկան Փրկչին դասանիլ. և որքան ցայտուն հաստատութիւն սուրբ հասցին աստուծոյ թեան կամ նոյնութեան ընդ Աստուծոյ։

Ե. զարու մեծ Հայրապետ մը Յովհ. Մանգաղունի այսպէս կը խօսի իմ. ճշ. ունի մէջ. «Մոսկան ոսկերը իմ դոգմութեամբ և արարիչ անձն իմ հիացեալ յորժամ յիշեմ զմերձաւորութիւն անգլին և մեծ խորհրդին... Մի՛ իբրեւ ի լոկ հաց հայեցես, և մի՛ իբրեւ զգինի համարեցես. զի ոչ տեսնելի է անուարարութիւն սուրբ Խորհրդոյն, այլ իմա՛նալ զորութիւնն... և մեծ ճշմարիտ հաստատով զՔրիստոս իմանալով ի վերայ սեղանոյն, ի նա մերձեւաբար, զնա տեսնելով, զնա շօշափելով, զնա համբուրելով»։

Ղնա առնուած ի ներքս և ընդունիմք»։ Եթէ մեր տեսանկիւնը, շօշափելիք և շօշափուց զարգացի Յիսուսի կը հպին, ուրեմն ալ այդ տեղ հացի գոյութիւնն չէ մնացած։

Մեր եկեղեցւոյն առաջին դարուց օրին դաւանութեան ամենէն հզօր պատգոյցներէն մին Բիւզանդայ պատմած մէկ է. կատարուած Մամբրէ վանաց մէջ, Եղբայր մը կար հոն, կ'ըսէ. որ «ոչ ճշմարիտ ամենեւին ի բաժակէն կենաւար իրկութեանն... զի ոչ կարէր հաւատալ թէ ճշմարտութեամբ արեւն իցէ Որդոյն Աստուծոյ»։ Օր մը «յորժամ հանին զճաշն սրբութեան և զգինին՝ արեւնաւալ պատարագին ի վերայ սեղանոյն... եղբայրն թերահաւատ սկսաւ տեսնել մեծամեծ սքանչելի աշօք բացօք իւրովը. քանզի տեսանէր զՔրիստոս, զի իշխալ կայր ի վերայ սեղանոյն, և բացեալ էր իւր զգինին ի կողմանէ՝ զոր ի կողմն գեղարդեալն խոցեցին, և ի վերէ կողմն արեւն ցնցղեալ հոսէր ի բաժակ անդր պատարագին՝ որ եղեալ էր ի վերայ սեղանոյն»։ — Եւրեմն բաժակին մէջ տեսնուած գինին արեւն է պարզապէս։ — Եղբայրն ուսկից սարսափաւար գետին կ'ընկէր, և կը պատմէ անիւքը (Դպ. Ե. 28)։ Այս դիպուածն ստաց թէ վէպ, ոսկեգործ դրոշմուած պիտի մնայ միշտ մեր Եկեղ. պատմութեան մէջ։

Նոյնպիսի հիշատակ և ջանքախի են խորհրդով հետեւեալ խօսքերը. «Նոյն ամենակար և ամենակեցող ձեռք՝ որ զնոյն մարդ հոգեւոր և բանաւոր փոխադրեաց, զհացն առնելով՝ մարմին աստուծային փոխարկեաց. անդ զմարդկային միացեցեալ զգործ, և ի սա՛ զաստուծայինն միացեցեալ բնութիւն... և է օրհնելն զնոյն սուրբ տալ ի նա։ (Մկկ. պատ. 32-3)։ «Տեսնենք հաց և գինի, և իմանի մարմին և արեւն Որդւոյն Աստուծոյ» (անդ. 36)։ «Հոգին սուրբ առեալ զհացն՝ միացեցան յորդին Աստուծոյ, նոյնպէս և զբաժակն, և ինի մարմին և արեւն Քրիստոսի ճշմարտապէս» (անդ. 40)։

Անշուշտակն է Լուսաւորիյն հետեւեալ աստուծայնական տեղին. «Աս, ասէ, հաց, զաստուծոյ օրհնեաց օրհնեաց և ես աշակերտացն և ասէ. Ասէ՛ք կերայք ի սմանէ, այս է մարմին իմ, և ոչ օրինակ մարմնոյն. նոյնպէս և զբաժակն արեւն անուանեաց, և ոչ օրինակ արեւն, զոր ճշակողքն աղաղակէին. Արեւն Յիսուսի սրբէ զմեզ յամենայն մեղաց. և որ ուսէ և ըմպէ զնա անարժանութեամբ, ոչ թէ զօրինակն ոչ իստքէ, այլ զմարմինն Տեսուն... Որպէս արեւակն օրինակ Աստուծոյ՝ չունի աստուծայնական զօրութիւն, և նայեցողն ի նա ոչ դատաւարութի՛ յորժամ անխոր զօրինակն Աստուծոյ մերձեւայ, սոյնպէս և ի սուրբ ճշմարիտն ոչ դատաւան անձին ուսէր ըստ Պողոսի, թէ օրինակ էր. քանզի օրինակ անուանի որ զգաղափար զոյնն ունի և ոչ զգործութիւնն (իսկութիւնը)։... Իսկ մարդ մարդոյ ոչ օրինակ, այլ համարեութիւն կոչի. այսպէս և սա համարեութիւն է Աստուծոյ, և ոչ օրինակ. վասն այնորից և ունի զօրութիւն զմեզ սրբել, որպէս և զԱստուծոյ. ապա թէ օրինակ էր՝ ոչ սրբէր» (Մկկ. պատ. 158-59)։

Շնորհալի՛ն «Այսօր անձարին» մէջ վերնաւան ընթերցող վրայ խօսելով՝ սոյնպէս կ'ըսէ. «Ընդ (փոխան) բաղա՛լին՝ հաց անխոր՝ ես զմարմին իւր զերկնաւոր, զկուսածինն անսերմնաւոր, զանապական և զհոգեւոր. ընդ ոչխորին արեւն ուստին՝ ես մեզ զարեւն իւր ուստի կրկին»։ Ո՞րքան պայծառ միտք. Յիսուսի առեւած հացը բաղա՛լը էր, այլ ասոր փոխարէն՝ իր կուսածին երկնաւոր մարմինն ու արեւն էր։ Նոյն Հայրապետը զարձեւալ զընդմեջ աս. քանանայ՝ կ'ըսէ. «Զի թէ սերոգմէն սուրբ յօրինակն (հպելոյ) ունեւեաց կարօտանայր... քանի՛ մաքրութիւն և զգուշութիւն պիտոյ է յաղաքս առ ճշմարտութիւն»։

Երեւն այն օրինակի մերձեւայ... Զի ոչ միայն խօսի ընդ Աստուծոյ ըստ Մովսիսի կայ մեր առաջի, այլ ձեռք չօշափելի զանշոյափելին, և չըթափաք համբուրել զոնն, և բերանով ճաշակել զկերակը ինչ և ի սրտու ընդունելը (Ընդհ. 146-7)։

Կը բաւեն այսքան վկայութիւնք, որոնք առաւելօք կը ցուցնեն թէ Հայ եկեղեցին ի սկզբանէ հետէ կը դաւանի ճշմարտ և հիմնական փոփոխութիւն ի գոյացութեան հացին և բաժակին, և թէ գոյացութեան ինչ զատ ուրիշ վարդապետութիւն, օրինակի կամ հացի գոյացութեան հետ զուգընթացաբար կամ հոգեպէս ճաշակելու Յիսուսի մարմինը, եւ այն անձանքն են անոր։

(Շարունակելի)

ԺԱՄԱՆՑ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԹՐՈՒԱՆ ՎԱՍՏԱԿՍ

Եթէ իրաւ է այդ խօսքը թէ մարդ պէտք է որ անցեալէն խրատուի, իրաւ է նաեւ սա խօսքը թէ մարդս Կաղանդին օրը դուրս ելլելու չէ։

Պատմած ու դատաւան ընթերցողաց յանձնեմ։

1876 Յունուար 1ի Կաղանդի օրը դուրսնէն դուրս ելալ և չօգնեալ մոնելու համար նաւաւաւորացը գացի։ Շոգեման զեռեկաւ չըլլալով կամ եկած ու գացած ըլլալով ստիպուեցայ սուրճ մը խմելու համար նաւաւաւորացին մօտ օրճարան մը մտնել։

Սրճարանի սպասաւորը զիս տեսնելուն պէս, անպարտաւոր սուրճ մը եփեց ու քեփսի մը մէջ ջանի մը տեսակ չաքարեղէն դնելով բերաւ։

— Աստուած չառ տարիներու հասցնէ, աղա՛ւ։

— Շնորհակալ եմ։

Սուրճը խմելու ու ջրաւորը մէծիտի մը ձգելով թէ ինչին մէջ, դուրս ելալ ու նաւաւաւորացը գացի։

Շոգեմանը դեռ եկած չէր։

— Լուսաւոր, լուսաւոր, այնպիսի լուսաւոր, — կը պոռար հրեայի աղա մը։ Նշան ըրի, եկաւ ու սկսաւ կօշիկներս փայլեցնել։ Երբ որ գործը լնցուց, պատարասութեամբ տասնոց մը նետել։ Իսկ հրեայն լուսաւորին անուրիշ երկու նարինջ ցուցուեցաւ։ Այսպէս չօգնեցին երկուսն էլ իմ հրեային լուսաւորին։

Պատշաճից օրէնքին դէմ վարուած չըլլալու համար ջրաւորը մ'ալ հրեայի տըղան ատի, անհամբար սպասելով որ չոգնեալը գալ ու մէջը մտնամ երթամ։

Շոգեմանն եկաւ. մաքրան առի — մաքրաւ տուողն չգրեմ ինչպէս եղաւ մոռցուեց նոր տարի բարեմաղթելու — մայր։ Վերջապէս ըսի մոռցուեց, Կաղանդիք տալէն խաւեցայ. աս ըսելուս չմնաց և անձ չօգնեալն պիտեմքները քեփսի մը բերելով առջին, ըսին։

— Վերեմ տե՛ սաղ օլոսն, վերեմեմ տե՛։ Ո՞վ չուզէր ապրիլ. ջրաւորը մ'ալ անոնց առի անիծելով այն ժամն, որ դուրսնէն դուրս ելալ։

Շոգեմանն որ կամաց կ'երթար — անչուստ «պիւթեմքներուն ժամանակ տալու համար որ չօգնեալն մէջ գտնուողներուն ամենուն ալ նոր տարի բարեմաղթեն, վերջապէս հասաւ կամուրջը։ Դուրս ելալ ու բաւական անթոքեցած ըլլալով, ճաշարան մը գացի փութ կ'առնեցեալ համար։ Կշտանալէ ետքը հալու հարցուցի։

— Ութը ժողով տարա՛ փարա, ըսաւ մանուկը։ Սրաւը համբիցի և անպարտաւոր զոնէն դուրս ելած ատեն նայեցայ որ մանուկը օձիկէս բռնեւ կը ճաշէ կօշ։

— Ինչ կայ, ինչու կը ճաշէ կօշ։

— Աստուած չառ օրեր տայ, շնորհաւոր նոր տարի և բարի Կաղանդ, մենք ալ ասանկ օրերու կը սպասենք լեֆեմիմ։

Կրակ կորեցայ, բայց չյայտնեցի. եթէ տալու չըլլաւ՝ ստակ չունի կ'ըսեն. եթէ տալ ուղիւ՝ երկու ժամ գրպանները տակն ուղիւ ընկելու է։ Ինչու է, քառորդ մ'ալ ասոր տուելը, շնորհակալ եմ ըսելով բարձր ձայնով, գետնին տակը անցնիք ըսելով ցած ձայնով։

Տունէն դուրս ելլելուս վրայ հազար անգամ զգլալով երբեք զրանեմեակս երթալու վրայ էի, ձայն մը առի ետեւէս։

— Պարոն, էֆէնտի, աղա՛, ես'հու, էյ...։

Մտեւ դարձայ ու նայեցայ որ պատասաւ հաղուստեմով մէկ վազելով եկաւ։

— Ինչի չճանցար։

— Ձէ՛։

— Ժամանակաւ դուք «Փրկիչնճհն» բու մէջ խան մը կը նստէիք։

— Լաւ։

— Ես ալ այդ խանին մէջ խանութի էի։

— Լաւ։

— Ձեզի սուրճ կը բերէի։

— Լաւ։

— Ձեզի միշտ կը գովէի։

— Լաւ, ինչ կ'ուզէք։

— Վերջէն ես ելայ ու տեղս ուրիշ մը եկաւ։

— Ինչ ընեմ։

— Ձեզի որչափ կը օրէի գիտէք։

— Դիտեմ։

— Վերջէն ես ելայ անկից, հիմա պարալ եմ. ըսելով սա է որ շնորհաւոր նոր տարի և բարի Կաղանդ։

— Շնորհակալ եմ։

— Ասանկ օրեր... գիտէք ա՛յ... ինչ ընեմ...

մենք ալ աղքատ մարդիկ ենք։ Քառորդ մ'ալ մեր եթէ տարի առաջ ուսան խանութին տուի և ճամբաս չարեւ. նակիւղ զրանեմեակս գացի ու չունի օւշի։

Ամէն տարի ամէն մարդ Կաղանդի առաջին պէտք եղած մարդոց նուէր կուտայ. բայց այս տարի մեր գրպաններուն դրամական անգնապարտ ստատկացած ըլլալուն ամէն մարդ զիմացը ելողէն Կաղանդիք ուղեւոր սկսաւ։

Հիմակունէն կրնանք վստահ ըլլալ որ շատերն այս տարի խրատուած ըլլալով գալ տարի տուններէն դուրս չպիտի ելնեն։ (*)

ԳՍՆԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԻՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Եթէ ամէն ետեւ նայող կրիկները շոգայ կնկան պէս արձան կարելին իհրան գեղարուեստի միւզէ մը կը դառնար։

«Եթէ քիմեալէտ մը փորձի համար կնիկ մը տարարութիւն պիտի գտնէր։

«Մարդուս համար, շատախօս կնկան մը պէս ծանր տուրք չի կրնար ըլլալ աշխարհիս վրայ։

«Անհաւատարիմ կնիկ մը անանկ կերակուր մըն է, զոր անպատեւ մարդէ ուրիշ մը չի կրնար մարտէ զայն։

«Ազգական մը աչքերը գրեթե փակուած դրուած՝ ցանկ ճիւղացն է. ինչ հարկ կայ երկար բարակ աղջիկը թղթաւ, աչքերուն նայէ՛ և աղջկան բռնաւորութիւնը հասկցիր։

«Սիրեմ սիրահարութեան մայրահաս չիւն է և երիտասարդները բոլոր ճիւղերին կը թափեն աղջկանց մայրահասից գոգնալու համար, որպէս զի վերջէն իրենք կարենան զանոնք իրենց առջեւ խոնարհեցնել։

«Աղջկան վրայ ամենափոքր արատ մը՝ տեղադրել մը մէջ՝ ընթերցած մըն է, որ տեղադրելն բոլոր պատեւը կ'առնելով՝ անընդունելի կ'ընէ դայն ամենամեղքու առջեւ։

Թ. Թ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(*) Թօհափ վէ կրկնուեցին նշնիւնեաթը մէջնոր օրն միւթ վէշիս Պարոնեան, էկէր պաւ կրկն իրիւր սէն ստորա, իսթանպուլում պուլունս վէ եայտալ իսկ Կաղանդ պաշտի վէ հեթիլէրի վէրմեթէն իսկ օլմաք ինչ, էմիւնեմ անիւ, օտարը տան ասիւ չըգմասա, էրին եսա զայը գուրթարաւաք իսկ։

Տիւն, Իտարէ մէնլիսի, Կ-Բաթրիգ
յմազամը ըրէթպ. Սահակ Սէրբա. Հա-
նն հազրէթլէրինին թահթը ըրեասէ-
նտէ ինթիմա իտէրէք, Բաթրիգխանէ-
պազը ումուրը մուհիմլմանին միւզա-
նէսիյլէ ինթիգալ իտիմիշ տիր:

Ս. Մնեսեղի միւնասարկէթիլէ իՍթուս
ազշար վէ բազար փիւնիւ, Պէոյիւ քառե-
րեւտ Ս. Պօղոս վէ Ս. Պետրոս քիլիսէ
միապէ, Մեծ-Թողովրդապետ Գեոր. Յով-
հաննէս Գեորգի, Միսճեաններ պիւնսկէթիլ-
լէ, սարի ազնւորացի ֆարիս ակար տարէթի
մուխանթանտէ մէրաթիմի բուհանիլ ինրոս
վէ Դուստապը չէրիֆ Թազաիս գլուընպ,
քիլիսէ միւ ճէմիէլէն թէնչիլիր վէ, թէղեհն
իսթիլիլ, խասսիթէն միւ գլճէտիր Դպրաս.
պետէր ճէլպ օլունմը, վէ պազը միւթէ-
պէրան, ճիւճիմէ Սալաբտան միւնսկէթէմ
ֆարիսի, էսքըլա գաթիլիսն վէ ճաւար եւր,
Դիւթոն ճէմիլ օլուն էր ճէմ գաւոր խալիլ
ճալի ճազըր պուլունմըլար աըր:

Գոնֆերաւորն վագթը ինձ իմար եագ-
աջորդեա, Էնտիշէլը չօղալը եօր Պէրին-
է չըգան քեանֆէյի մուշիմ զագէթաւար՝
Ալմանիանն, սուլն Քագաթ նաւուալը պիր
սուլն իսթէտիկինէ տայիր մէգաւլի մայս:

Կէլէն կիւն, ասըլզատէկեանա մախսուս
իր տիւրյիւնսէ, սէնէլէրտէն պէրի վազը
մատըղը հալտէ, սէրայ էրքեանը, վիւ-
լայ վէ սաիր րիճայ իւլ ախոյր.թոէ, աի-

—Մտրիէ գօմխտօնը, էվվէլքի կիւն
սխի Շուրաի տէվլէթ տախրէսինտէ
տը իճթիւմ իթմիշ տիր. Գօմի.
ն առաքնտան արտնան զէտէ

—Բռնակի ահմբը եօլու շիրքե-
նին պէր իւրեննու կէօրէ, շիտոյէ
տաը Տէրնատաւել՝ իյէ Բարբդ
սորնտու տվէտշիւտ իտէն սիւթաթ
ձապարընը եաթազղը փահանը,
Ա ի Ք ի Վ

